

СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ ІСТОРІЇ SOCIAL PHILOSOPHY AND PHILOSOPHY OF HISTORY

УДК 37.01:316.74:81'246.3

DOI <https://doi.org/10.32782/hst-2025-22-99-01>

МОВА ЯК ЗАСІБ ТРАНСЛЯЦІЇ ЦІННОСТЕЙ І ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ОСВІТІ

АНЖЕЛА БОЙКО¹

Анотація

Проведене дослідження підтвердило, що міжкультурна комунікація та мовна освіта є ключовими елементами формування громадянської свідомості та соціальної згуртованості в умовах глобалізованого світу. Як наголошено у Стратегії національної безпеки України, розвиток людського капіталу, включно з модернізацією освіти і науки, є стратегічним напрямом державної політики (Стратегія, 2020). Важливість мовної освіти у зміцненні національної ідентичності та забезпеченні демократичних цінностей є незаперечною, що зумовлює необхідність подальших досліджень у сфері міжкультурної взаємодії та адаптації студентів до нового комунікативного середовища. Аналіз останніх досліджень виявив, що в сучасних умовах мовна освіта не повинна зводитися лише до лінгвістичних навичок, а має формувати розуміння культурних кодів і соціокультурних контекстів. Як зазначено у Стратегії, одним із пріоритетів національної безпеки є захист прав, свобод і законних інтересів громадян України, що неможливо без зміцнення системи освіти, зокрема у сфері міжкультурної комунікації (Стратегія, 2020). У цьому контексті необхідно впроваджувати сучасні педагогічні технології, що сприятимуть ефективній інтеграції іноземних студентів та їхньому залученню до українського освітнього простору. З огляду на це перспективи подальших досліджень мають охоплювати розробку нових методологічних підходів до міжкультурної освіти, що базуються на демократичних принципах та взаємоповазі. Як передбачено у Стратегії, розвиток людського капіталу, включно із підвищенням рівня освіти, є основним напрямом забезпечення стійкості суспільства до викликів сучасного світу (Стратегія, 2020). Отже, важливим завданням є інтеграція новітніх технологій у процес навчання та формування міжкультурної компетентності у студентів. Крім того, необхідно продовжувати дослідження впливу мовної політики на соціальну адаптацію та інтеграцію студентів у нове культурне середовище. Враховуючи принципи безпеки людини як основи національної безпеки, важливо створювати освітні стратегії, що сприятимуть збереженню культурного різноманіття та водночас забезпечуватимуть ефективну інтеграцію іноземних студентів у суспільство (Стратегія, 2020). Подальші наукові розвідки мають зосередитися на розробці нових моделей міжкультурної комунікації, що враховують сучасні глобальні виклики. Необхідно інтегрувати здобутки філософії освіти, соціології та культурології для створення ефективних освітніх програм, які відповідатимуть потребам сучасного суспільства. Важливим завданням залишається розробка механізмів взаємодії між закладами вищої освіти та державними інституціями для підвищення рівня міжкультурної толерантності та соціальної згуртованості.

Ключові слова: мова, цінності, міжкультурна комунікація, культурна ідентичність, адаптація іноземних студентів, філософія освіти.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах глобалізації та динамічних соціальних трансформацій питання мови та культурної ідентичності набуває особливого значення, зокрема в освітньому просторі. Мова виступає не лише засобом комунікації, а й важливим механізмом трансляції цінностей, що формує світоглядні орієнтири суспільства. У цьому контексті виникає необхідність дослідження ролі мови як чинника національної

стійкості та безпеки, особливо з огляду на виклики, зазначені у Стратегії національної безпеки України. У документі наголошується, що людина, її честь, гідність та ідентичність є найвищими соціальними цінностями держави (Стратегія національної безпеки України, 2020). Отже, мовна політика в освіті повинна сприяти збереженню культурної спадщини та забезпеченню ефективної інтеграції молоді в національний і міжнародний соціокультурний простір.

Одним із ключових викликів, що визначає актуальність дослідження, є необхідність стійкості суспільства перед зовнішніми та внутрішніми загрозами. Як зазначено в Стратегії, одним

¹ Черкаський державний технологічний університет (Черкаси, Україна)
E-mail: angelaboyko7@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6414-2214>

із пріоритетів державної політики є розвиток людського капіталу через модернізацію освіти, зокрема в напрямі формування національної ідентичності та стійкості до інформаційних впливів (Стратегія національної безпеки України, 2020). Зміцнення мовної компетентності громадян сприяє посиленню суспільної інтеграції, зниженню рівня культурної фрагментації та опору маніпуляціям у сфері інформаційної безпеки. Це особливо важливо в умовах гібридної війни, коли мовний простір є не лише засобом комунікації, а й полем боротьби за свідомість громадян.

Практичне значення проблеми визначається потребою забезпечення гармонійного поєднання національної мовної політики з процесами міжкультурного діалогу та інтеграції України до європейського освітнього простору. Як підкреслюється в Стратегії, важливою умовою національної безпеки є посилення міжнародного партнерства, зокрема через розширення можливостей для міжкультурної освіти та формування громадянської свідомості на основі демократичних цінностей (Стратегія національної безпеки України, 2020). Таким чином, дослідження ролі мови як засобу трансляції цінностей і формування культурної ідентичності є не лише теоретично значущим, а й має безпосередній зв'язок із реалізацією державних стратегічних завдань у сфері освіти та національної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, з яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проблема мови як засобу трансляції цінностей і формування культурної ідентичності в освіті розглядається у працях філософів, соціологів, культурологів та освітян. Зокрема, питання трансформації освітнього простору у поствоєнних умовах досліджує Андрущенко (2022), який підкреслює, що освіта має бути не лише інструментом передачі знань, але й механізмом збереження національної культури та ідентичності. Він наголошує на необхідності формування нової парадигми освіти, яка забезпечить збереження мовного середовища як ключового елементу соціальної інтеграції. У цьому контексті актуальним є наші попередні розвідки, які розглядають систему цінностей як фундамент культурної ідентичності сучасного суспільства, вказуючи на значущість мови як основного носія ціннісних орієнтацій (Бойко, Бойко, 2024).

Глобалізаційні виклики, що впливають на процеси формування культурної ідентичності, роз-

глядаються у працях Баумана (2013) та Гіденса (2004). Зокрема, Бауман акцентує увагу на тому, що в умовах «плинної модерності» національні культури стають все більш вразливими перед уніфікацією, що вимагає нових підходів до освіти як простору збереження національних мов. Гіденс, своєю чергою, підкреслює, що мова є не лише інструментом комунікації, але й ключовим фактором ідентичності, що визначає соціальні зв'язки та інтеграційні процеси. У цьому аспекті вагомим є дослідження Білого (2018), який аналізує взаємозв'язок між глобалізацією та культурною ідентичністю, наголошуючи на тому, що освіта є одним із головних механізмів протидії культурному нівелюванню.

Значна увага у сучасних дослідженнях приділяється міжкультурній комунікації та її ролі у формуванні мовної компетенції. Ігнатова (2023) розглядає європейський досвід міжкультурної комунікації в освіті та культурі, наголошуючи на важливості адаптації національних мовних стратегій до сучасних умов. У свою чергу, Колосок (2008) звертається до проблеми сприйняття чужої культури через мовні бар'єри, що є актуальним у процесі міжкультурної взаємодії студентів. Аналогічні аспекти висвітлюють Лещенко і Шевченко (2022), які досліджують вплив міжкультурної комунікації на навчання української мови як іноземної, що є важливим у контексті розширення міжнародної співпраці у сфері освіти.

Практичні аспекти мовної адаптації в освітньому середовищі досліджуються у працях Неїжпапи і Мен'ї (2024) та Полянської і Хамської (2024), які акцентують увагу на педагогічних технологіях формування міжнаціональної комунікації у студентів вищих навчальних закладів. Вони підкреслюють, що сучасна освіта має не лише забезпечувати вивчення мови, а й створювати умови для формування комунікативних навичок у полікультурному середовищі. Важливим у цьому контексті є дослідження Шехавцової (2022), яка розглядає міжкультурну комунікацію як імператив демократичного розвитку суспільства, акцентуючи увагу на ролі мови у побудові толерантного та відкритого освітнього середовища.

Філософське осмислення мови як символічного ресурсу суспільства знаходить своє відображення у працях Бурдьє (2001), який аналізує взаємозв'язок між мовою та символічною владою. Його концепція є важливою для розуміння того, як через мовну практику відбувається передача цінностей та формування соціального

порядку. У подібному ключі розглядає проблему Фрейре (2003), підкреслюючи, що освіта повинна бути інструментом емансипації, а мова – засобом критичного осмислення соціальної реальності. Значний внесок у дослідження мови як етичного та політичного феномена зробила Нуссбаум (2000), яка аналізує взаємозв'язок між мовою, етикою та політикою, що є особливо актуальним у контексті формування громадянської свідомості через освітні практики.

Отже, сучасні дослідження підтверджують, що мова є не лише засобом комунікації, а й ключовим інструментом формування культурної ідентичності та трансляції соціальних цінностей. В умовах глобалізаційних викликів освіта повинна відігравати роль не лише у збереженні національного мовного середовища, але й у створенні можливостей для міжкультурного діалогу, що, зрештою, сприяє стійкості суспільства та його адаптації до змін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Попри значну увагу до проблеми мови та культурної ідентичності в сучасній науковій літературі, залишається низка невирішених питань, що потребують подальшого дослідження. Зокрема, більшість досліджень зосереджується або на філософських аспектах мовної ідентичності (Бурдье, 2001; Нуссбаум, 2000), або на практичних питаннях міжкультурної комунікації у сфері освіти (Ігнатова, 2023; Лещенко, Шевченко, 2022). Водночас недостатньо досліджено, як саме мова виконує функцію трансляції соціальних цінностей у навчальному процесі та як мовна освіта сприяє формуванню культурної ідентичності в умовах сучасних соціальних трансформацій. Необхідним є комплексний підхід, що поєднує філософське осмислення мови як символічного ресурсу, соціокультурний аналіз її ролі у формуванні цінностей та практичні аспекти мовної освіти у мультикультурному середовищі.

Крім того, особливої актуальності набуває питання мовної стійкості та її зв'язку з національною безпекою, що залишається недостатньо розкритим у сучасній освітній філософії. У Стратегії національної безпеки України (2020) наголошується на важливості розвитку людського капіталу через модернізацію освіти, однак практичні механізми формування мовної ідентичності в цьому контексті потребують глибшого осмислення. Важливо дослідити, як освітні інституції можуть не лише передавати мовні знання, а й формувати у студентів усвідомлення культурної цінності мови

як фундаменту національної ідентичності. Таким чином, ця стаття спрямована на розширення наукового розуміння мови як засобу трансляції соціальних цінностей у процесі освіти, а також на визначення освітніх стратегій, що сприятимуть збереженню та розвитку культурної ідентичності.

Методологія дослідження. Методологічну основу дослідження становить міждисциплінарний підхід, що поєднує філософський, соціокультурний і педагогічний аналіз. Використано методи герменевтики для тлумачення феномену мови як засобу трансляції цінностей, структурно-функціональний аналіз для дослідження ролі мови в освітньому процесі, а також порівняльний метод для вивчення міжнародного досвіду формування культурної ідентичності через освіту. Крім того, застосовано аналіз документів, зокрема Стратегії національної безпеки України (2020), та метод контент-аналізу, що дозволяє виявити основні тенденції в сучасних наукових публікаціях з обраної тематики.

Об'єкт дослідження: процес формування культурної ідентичності через мовну освіту в умовах глобалізаційних змін.

Предмет дослідження – роль мови як засобу трансляції соціальних цінностей та формування культурної ідентичності в освітньому просторі.

Мета статті – визначити філософсько-освітні засади мови як інструменту трансляції соціальних цінностей та формування культурної ідентичності в умовах сучасних викликів глобалізації та інформаційного суспільства.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати філософські та соціокультурні підходи до розуміння мови як засобу формування ідентичності (Бурдье, 2001; Бауман, 2013; Андрущенко, 2022).

2. Визначити роль мови в процесі трансляції цінностей у системі освіти та її вплив на культурну ідентичність (Бойко, 2024; Полянська, Хамська, 2024).

3. Дослідити механізми міжкультурної комунікації та їхню роль у формуванні мовної компетентності студентів (Ігнатова, 2023; Лещенко, Шевченко, 2022).

4. Виявити проблеми мовної політики у сфері освіти та їхній зв'язок із національною безпекою (Стратегія національної безпеки України, 2020).

5. Запропонувати можливі освітні стратегії для забезпечення мовної стійкості та збереження культурної ідентичності в контексті глобалізаційних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

В. Андрущенко наголошує: «Освіта має сформувавши миролюбний світогляд, в основі якого знаходиться творча праця, проникливий розум і розгорнута демократична співпраця народів і культур у Європі та світі загалом. Разом із наукою, культурою і вихованням освіта має переконати молодь у цінності добра, справедливості і свободи, реалізація яких забезпечить перспективу світового культуротворення, покаже місце та роль молоді в цьому процесі» (Андрущенко, 2022, с. 9). Водночас війна триває, створюючи додаткові виклики для освітнього середовища та процесів формування культурної ідентичності. В умовах нестабільності та посилення інформаційного впливу з боку зовнішніх сил особливої актуальності набуває питання мовної освіти як засобу консолідації суспільства.

Мова відіграє не лише комунікативну, а й ідеологічну та ціннісну функції, що визначають соціокультурний простір нації. Як ми вже відзначали, саме система цінностей є основою культурної ідентичності, і без належного мовного середовища відтворення цих цінностей стає проблематичним (Бойко, Бойко, 2024). З іншого боку, глобалізація, як вказує Гіденс (2004), спричиняє значне розмивання національної ідентичності, що зумовлює необхідність посилення мовної освіти як одного з механізмів протидії культурному розчиненню. Відтак, сучасна мовна політика в освіті має бути спрямована не тільки на забезпечення навчального процесу, а й на створення умов для формування стійких ціннісних орієнтирів, що забезпечать культурну єдність суспільства.

Особливу роль у цьому процесі відіграє міжкультурна комунікація. Ігнатова (2023) досліджує європейський досвід у цій сфері, підкреслюючи, що освіта має сприяти інтеграції різних культур через спільні мовні практики, що не лише розширює можливості комунікації, а й забезпечує взаємоповагу між народами. У цьому ж контексті Лещенко і Шевченко (2022) наголошують, що викладання української мови як іноземної в медичних закладах вищої освіти сприяє не лише засвоєнню мови, а й формуванню нової соціокультурної реальності для іноземних студентів, які навчаються в Україні. Це свідчить про те, що мовна освіта відіграє стратегічну роль у зміцненні культурної ідентичності як серед громадян країни, так і серед представників інших

національностей, що інтегруються в українське освітнє середовище.

У сучасних умовах важливим викликом для мовної освіти є збереження стійкості суспільства перед зовнішніми інформаційними загрозами. Стратегія національної безпеки України (2020) наголошує на необхідності розвитку людського капіталу, зокрема через освітню модернізацію, що має забезпечити формування національної свідомості та зміцнення мовного простору країни. Водночас, як підкреслює Бауман (2013), сучасне суспільство характеризується «плинністю» цінностей, що призводить до втрати традиційних форм соціальної ідентичності. Це означає, що освіта повинна не лише транслювати знання, а й створювати умови для формування мовної стійкості як невід'ємної частини культурної самосвідомості.

Розвиток міжкультурної комунікації в освіті є важливим фактором формування культурної ідентичності, оскільки сприяє взаєморозумінню між представниками різних мовних і культурних традицій. Як зазначає Ігнатова, в європейській освітній практиці активно впроваджуються моделі, що забезпечують інтеграцію мовного навчання у процес міжкультурного діалогу, сприяючи розвитку толерантності та соціальної згуртованості (Ігнатова, 2023, с. 60). Досвід таких країн, як Німеччина, Франція та Нідерланди, демонструє, що ефективна мовна політика в освіті здатна не лише сприяти академічному успіху студентів, а й забезпечити стійкість суспільства перед викликами глобалізації. Водночас, для України цей досвід може бути адаптований із урахуванням особливостей національної мовної політики та сучасних викликів, пов'язаних із війною та необхідністю збереження національної ідентичності.

Значну увагу в науковій літературі приділяють питанню сприйняття чужої культури через призму мовної взаємодії. Колосок наголошує, що культурна ідентичність формується через механізм осмислення «чужого», що відображає не лише особливості міжкультурного діалогу, а й загальні соціокультурні процеси у суспільстві (Колосок, 2008, с. 33). В умовах сучасної мобільності населення, інтенсифікації міжнародних контактів та цифровізації освіти важливо забезпечити мовну підготовку, яка сприятиме не тільки засвоєнню лінгвістичних норм, а й розумінню глибших світоглядних особливостей різних культур. У цьому контексті українська мовна освіта може

відігравати стратегічну роль у розвитку інклюзивного освітнього середовища, яке враховуватиме як національні традиції, так і потреби іноземних студентів.

Дослідження Лещенко та Шевченко демонструє, що навчання української мови як іноземної є не лише академічним процесом, а й засобом соціалізації студентів у новому культурному середовищі (Лещенко, Шевченко, 2022, с. 1). Використання методик міжкультурної комунікації дозволяє не тільки підвищити ефективність мовного навчання, а й сприяти інтеграції іноземних студентів у суспільство, розвиваючи їхнє розуміння національних традицій, норм поведінки та цінностей. Це особливо важливо для країн із сильною національною мовною політикою, де мова виконує не лише функцію комунікації, а й є основою культурної та громадянської ідентичності. Таким чином, мовна освіта в Україні має не лише формувати професійні мовні компетенції, а й відігравати роль інструмента соціальної інтеграції та ціннісної трансляції.

Адаптація студентів до міжкультурного середовища є ключовим аспектом ефективної мовної освіти, особливо в умовах глобалізації та розширення міжнародного академічного співробітництва. Неїжапа і Мен'ї досліджують педагогічні технології, що сприяють інтеграції студентів у процес міжкультурного спілкування, наголошуючи на важливості створення комфортного мовного середовища та використання інноваційних методів навчання (Неїжапа, Мен'ї, 2024, с. 1411). Автори підкреслюють, що освітні програми повинні враховувати не лише суто лінгвістичні аспекти, а й особливості міжкультурної взаємодії, що дозволить студентам ефективно орієнтуватися в багатонаціональному середовищі та зберігати власну культурну ідентичність.

Особливу увагу міжкультурному спілкуванню приділяють Полянська та Хамська, які розглядають процес формування культури міжнаціонального діалогу серед іноземних студентів медичних вишів (Полянська, Хамська, 2024, с. 1000). Дослідники зазначають, що діалогічний підхід у навчанні сприяє не лише ефективному засвоєнню мови, а й розвитку комунікативних стратегій, що допомагають адаптуватися до нової культурної реальності. Використання інтерактивних методів навчання, зокрема дебатів, рольових ігор та спільних проєктів, дозволяє студентам практикувати мову в реальних комунікативних ситуа-

ціях, що значно підвищує рівень їхньої соціальної інтеграції та культурної самосвідомості.

Філософський вимір проблеми мовної освіти та культурної ідентичності представлений у монографії «Проблема людини в українських реаліях», де наголошується на тому, що ідентичність сучасної людини формується під впливом складних екзистенційних і соціокультурних процесів (Проблема людини в українських реаліях, 2020). У контексті освіти це означає, що мова не лише забезпечує функцію комунікації, а й слугує механізмом самовизначення особистості в суспільстві. Освітні заклади мають відігравати роль не лише центрів знань, а й просторів, де формується громадянська свідомість, критичне мислення та усвідомлення власної культурної належності.

Окрему роль у розвитку мовної компетентності відіграє міжкультурна комунікація, що є необхідним елементом сучасного освітнього процесу. Як зазначає Солошенко-Задніпровська, міжкультурна комунікація є важливим чинником формування іншомовної компетенції, оскільки дозволяє студентам не лише засвоювати мову, а й вивчати соціокультурні коди, що стоять за мовними структурами (Солошенко-Задніпровська, 2023, с. 131). Авторка підкреслює, що успішна мовна освіта неможлива без розвитку навичок розуміння культурних контекстів, що, у свою чергу, сприяє формуванню толерантності та міжкультурної взаємодії.

Проблема мови в освіті виходить далеко за межі суто лінгвістичного питання і має глибокі філософсько-соціальні виміри. Фрейре у своїй концепції «педагогіки пригноблених» наголошує, що освіта повинна стати засобом звільнення, а не інструментом відтворення нерівності (Фрейре, 2003, с. 1). У цьому контексті мова відіграє ключову роль, адже саме через мовні практики встановлюються владні відносини між домінуючими і пригнобленими групами. Фрейре підкреслює, що освіта має сприяти усвідомленню власної культурної ідентичності та боротьбі проти символічного насильства, яке може проявлятися через мовні обмеження та примусову асиміляцію. Це положення особливо актуальне для України, де мовна політика є не лише освітнім, а й безпековим питанням.

Розглядаючи міжкультурну комунікацію як необхідний компонент демократичного суспільства, Шехавцова підкреслює, що освіта повинна формувати вміння вести діалог між різними культурами, що є основою соціальної згуртова-

ності (Шехавцова, 2022, с. 174). Вона наголошує, що в сучасному глобалізованому світі мова вже не є просто засобом передачі інформації – вона є інструментом культурного порозуміння та взаємодії. Це означає, що викладання мови має супроводжуватися формуванням комунікативної компетентності, що дозволяє розуміти не лише слова, а й цінності та соціальні коди, які стоять за ними.

Питання взаємозв'язку мови та влади глибоко досліджує Бурдьє, який стверджує, що мова є не просто нейтральним засобом комунікації, а формою символічного капіталу, який використовується для утвердження соціального порядку (Bourdieu, 2001, р. 1). У своїй концепції «символічної влади» він доводить, що мова може бути як засобом емансипації, так і механізмом підпорядкування, залежно від того, як вона використовується у суспільстві. Це особливо важливо у контексті мовної освіти, яка може як зміцнювати національну ідентичність, так і сприяти її розмиванню в разі застосування політики мовної асиміляції або маргіналізації окремих мовних спільнот.

Погляди Дьюї на освіту також підтверджують значення мови у формуванні демократичних цінностей. Він підкреслює, що освіта має бути орієнтована на розвиток активного громадянства, а для цього необхідно забезпечити відкритий доступ до комунікації та обміну ідеями (Dewey, 1944, р. 1). Його концепція наголошує на тому, що навчальний процес має не лише передавати знання, а й формувати критичне мислення, що неможливо без усвідомленого використання мови. Це означає, що мовна освіта повинна сприяти розвитку здатності до самовираження, аргументації та участі у громадському житті, що є особливо важливим у демократичному суспільстві.

Філософсько-етичний аспект мовної освіти розглядає Нуссбаум, яка акцентує увагу на тому, що мова є не лише засобом комунікації, а й інструментом морального розвитку особистості (Nussbaum, 2000, р. 1). Вона доводить, що освіта має виховувати в людині здатність до емпатії та розуміння інших культур, що можливе лише через розвиток мовної та міжкультурної компетентності. Це узгоджується з концепціями міжкультурної освіти, які спрямовані не лише на навчання граматики та лексики, а й на формування глибшого розуміння соціокультурного контексту мови.

Отже, аналіз сучасних досліджень підтверджує, що мова є не просто інструментом спілкування, а ключовим елементом формування гро-

мадянської свідомості, культурної ідентичності та демократичних цінностей. В умовах сучасних глобальних викликів освіта має відігравати активну роль у підтримці мовної стійкості суспільства, сприяючи розвитку мовної компетентності, міжкультурного діалогу та критичного мислення.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Проведене дослідження підтвердило, що міжкультурна комунікація та мовна освіта є ключовими елементами формування громадянської свідомості та соціальної згуртованості в умовах глобалізованого світу. Як наголошено у Стратегії національної безпеки України, розвиток людського капіталу, включно з модернізацією освіти і науки, є стратегічним напрямом державної політики (Стратегія, 2020). Важливість мовної освіти у зміцненні національної ідентичності та забезпеченні демократичних цінностей є незаперечною, що зумовлює необхідність подальших досліджень у сфері міжкультурної взаємодії та адаптації студентів до нового комунікативного середовища.

Аналіз останніх досліджень виявив, що в сучасних умовах мовна освіта не повинна зводитися лише до лінгвістичних навичок, а має формувати розуміння культурних кодів і соціокультурних контекстів. Як зазначено у Стратегії, одним із пріоритетів національної безпеки є захист прав, свобод і законних інтересів громадян України, що неможливо без зміцнення системи освіти, зокрема у сфері міжкультурної комунікації (Стратегія, 2020). У цьому контексті необхідно впроваджувати сучасні педагогічні технології, що сприятимуть ефективній інтеграції іноземних студентів та їхньому залученню до українського освітнього простору.

З огляду на це перспективи подальших досліджень мають охоплювати розробку нових методологічних підходів до міжкультурної освіти, що базуються на демократичних принципах та взаємоповазі. Як передбачено у Стратегії, розвиток людського капіталу, включно із підвищенням рівня освіти, є основним напрямом забезпечення стійкості суспільства до викликів сучасного світу (Стратегія, 2020). Отже, важливим завданням є інтеграція новітніх технологій у процес навчання та формування міжкультурної компетентності у студентів.

Крім того, необхідно продовжувати дослідження впливу мовної політики на соціальну адаптацію та інтеграцію студентів у нове куль-

турне середовище. Враховуючи принципи безпеки людини як основи національної безпеки, важливо створювати освітні стратегії, що сприятимуть збереженню культурного різноманіття та водночас забезпечуватимуть ефективну інтеграцію іноземних студентів у суспільство (Стратегія, 2020).

Таким чином, подальші наукові розвідки мають зосередитися на розробці нових моделей міжкультурної комунікації, що враховують сучасні

глобальні виклики. Необхідно інтегрувати здобутки філософії освіти, соціології та культурології для створення ефективних освітніх програм, які відповідатимуть потребам сучасного суспільства. Важливим завданням залишається розробка механізмів взаємодії між закладами вищої освіти та державними інституціями для підвищення рівня міжкультурної толерантності та соціальної згуртованості.

Список використаних джерел

- Андрущенко В. П. Післявоєнний світ науки та освіти: філософська рефлексія майбутнього. *Вища освіта України*, №1-2 (2022), С. 5-9.
- Бауман З. *Плинні часи. Життя в добу невпевності*. К.: Критика, 2013. 176 с.
- Бойко А. І., Бойко А. О. Система цінностей як фундамент культурної ідентичності в сучасному суспільстві: огляд основних проблем. *Культурологічний альманах*, 2024, (4), С. 166–177. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.4.19>
- Гіденс Е. *Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя*. К.: Альтерпрес, 2004. 100 с.
- Глобалізація і культурна ідентичність: український вимір*. Монографія. Відп. ред. О. Білий, К.: Наукова думка, 2018. 279 с.
- Ігнатова О. М. Європейський досвід міжкультурної комунікації в освіті і культурі. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2023. № 68. С. 60-67.
- Колосок Т. С. Культурна ідентичність як сприйняття чужого. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2008. С. 33-38.
- Лещенко Т. О., Шевченко О. М. Міжкультурна комунікація в навчанні української мови як іноземної здобувачів закладу вищої медичної освіти, 2022, <https://repository.pdmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e5528ded-9501-4f01-bd3e-d07e949a30a5/content>
- Нейкпапа Л., Мен'ї Я. Педагогічні технології адаптації студентів до середовища міжкультурного спілкування у закладі вищої освіти. *Вісник науки та освіти*, 2024, 11 (29), С. 1411-1423.
- Полянська К., Хамська Н. Формування культури міжнаціонального спілкування в іноземних студентів медичних закладів вищої освіти на основі діалогу. *Вісник науки та освіти*, 2024, 9 (27), С. 1000-1012. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-9\(27\)](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-9(27))
- Проблема людини в українських реаліях: есенційні та екзистенційні виміри*. Монографія. К.: Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України, 2020. 268 с.
- Солошенко-Задніпровська Н. К. Міжкультурна комунікація як складник формування іншомовної компетенції. *На перетині культур: сучасні тенденції в міжнародній комунікації*: тези доповідей Міжнародної науково-практичної дистантної конференції. Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2023. С. 131-136.
- Стратегія національної безпеки України*, 2020, Затверджено Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020, <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
- Фрейре П. *Педагогіка пригноблених*; пер. О. Дем'янчук. К.: Юніверс, 2003. 166 с.
- Шехавцова С. Міжкультурна комунікація в освіті як імператив демократичного розвитку суспільства. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2022. № 2(17). С. 174-184.
- Bourdieu P. *Langage et pouvoir symbolique* / P. Bourdieu, J. Thompson. Paris: Seuil, 2001. 423 p.
- Dewey J. *Education Today*. Edit and with a foreword by Joseph Ratner / John Dewey. New York, 1944. 343 p.
- Nussbaum M. *Ethics and Political Philosophy : Lecture and Colloquium in Münster*. Münster : Lit Verlag, 2000. 168 p.

References

- Andrushchenko, V. P. (2022). The post-war world of science and education: Philosophical reflection on the future. *Higher Education of Ukraine*, 1-2, 5-9.
- Bauman, Z. (2013). *Liquid times: Living in an age of uncertainty*. Kyiv: Krytyka.
- Boiko, A. I., & Boiko, A. O. (2024). The system of values as the foundation of cultural identity in modern society: A review of major issues. *Cultural Studies Almanac*, 4, 166–177. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.4.19>
- Giddens, A. (2004). *Runaway world: How globalization is reshaping our lives*. Kyiv: Alterpress.

- Globalization and cultural identity: The Ukrainian dimension. (2018). (O. Bilyi, Ed.). Kyiv: Naukova Dumka.
- Ihnatova, O. M. (2023). European experience of intercultural communication in education and culture. *Modern Information Technologies and Innovative Teaching Methods in Training Specialists: Methodology, Theory, Experience, Problems*, 68, 60-67.
- Kolosok, T. S. (2008). Cultural identity as the perception of the other. *Scientific Bulletin of Lesia Ukrainka Volyn National University*, 33-38.
- Leshchenko, T. O., & Shevchenko, O. M. (2022). Intercultural communication in teaching Ukrainian as a foreign language to students of higher medical education institutions. Retrieved from <https://repository.pdmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e5528ded-9501-4f01-bd3e-d07e949a30a5/content>
- Neizhpapa, L., & Menyi, Ya. (2024). Pedagogical technologies for adapting students to the environment of intercultural communication in higher education institutions. *Science and Education Bulletin*, 11(29), 1411-1423.
- Polianska, K., & Khamska, N. (2024). Formation of the culture of interethnic communication among foreign students of higher medical education institutions based on dialogue. *Science and Education Bulletin*, 9(27), 1000-1012. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-9\(27\)](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-9(27))
- The problem of man in Ukrainian realities: Essential and existential dimensions. (2020). Kyiv: H. S. Skovoroda Institute of Philosophy, NAS of Ukraine.
- Soloshenko-Zadniprovska, N. K. (2023). Intercultural communication as a component of foreign language competence formation. In *At the Intersection of Cultures: Modern Trends in International Communication: Proceedings of the International Scientific and Practical Distance Conference* (pp. 131-136). Kharkiv: Yaroslav Mudryi National Law University.
- National Security Strategy of Ukraine. (2020). Approved by the Decree of the President of Ukraine No. 392/2020. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
- Freire, P. (2003). *Pedagogy of the oppressed* (O. Demianchuk, Trans.). Kyiv: Univers.
- Shekhavtsova, S. (2022). Intercultural communication in education as an imperative for the democratic development of society. *Professionalism of the Teacher: Theoretical and Methodological Aspects*, 2(17), 174-184.
- Bourdieu, P. (2001). *Langage et pouvoir symbolique* (J. Thompson, Ed.). Paris: Seuil.
- Dewey, J. (1944). *Education today*. Edited and with a foreword by Joseph Ratner. New York: Greenwood Press.
- Nussbaum, M. (2000). *Ethics and political philosophy: Lecture and colloquium in Münster*. Münster: Lit Verlag.

ANGELA, BOYKO – Doctor of Philosophy, Professor,
 Head of the Department of Philosophy and Political Sciences, Cherkasy State Technological University
 E-mail: angelaboyko7@gmail.com
 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6414-2214>

LANGUAGE AS A MEANS OF TRANSMISSION OF VALUES AND FORMATION OF CULTURAL IDENTITY IN EDUCATION

Abstract

The study confirmed that intercultural communication and language education are key elements in the formation of civic consciousness and social cohesion in a globalized world. As emphasized in the National Security Strategy of Ukraine, the development of human capital, including the modernization of education and science, is a strategic direction of state policy (Strategy, 2020). The importance of language education in strengthening national identity and ensuring democratic values is undeniable, which necessitates further research in the field of intercultural interaction and adaptation of students to the new communicative environment. An analysis of recent studies has revealed that in modern conditions, language education should not be limited to linguistic skills alone, but should form an understanding of cultural codes and socio-cultural contexts. As stated in the Strategy, one of the priorities of national security is the protection of the rights, freedoms and legitimate interests of citizens of Ukraine, which is impossible without strengthening the education system, in particular in the field of intercultural communication (Strategy, 2020). In this context, it is necessary to introduce modern pedagogical technologies that will contribute to the effective integration of foreign students and their involvement in the Ukrainian educational space. In view of this, the prospects for further research should include the development of new methodological approaches to intercultural education, based on democratic principles and mutual respect. As stipulated in the Strategy, the development of human capital, including increasing the level of education, is the main direction for ensuring the resilience of society to the challenges of the modern world (Strategy, 2020). Therefore, an important task is the integration of new technologies into the learning process and the formation of intercultural competence in students. In addition, it is necessary to continue research into the impact of language policy on social adaptation and integration

of students into a new cultural environment. Considering the principles of human security as the basis of national security, it is important to create educational strategies that will contribute to the preservation of cultural diversity and at the same time ensure the effective integration of foreign students into society (Strategy, 2020). Further scientific research should focus on the development of new models of intercultural communication that take into account modern global challenges. It is necessary to integrate the achievements of the philosophy of education, sociology and cultural studies to create effective educational programs that will meet the needs of modern society. An important task remains the development of mechanisms for interaction between higher education institutions and state institutions to increase the level of intercultural tolerance and social cohesion.

Key words: language, values, intercultural communication students, philosophy of education.

© The Authors(s) 2025

This is an open access article under

The Creative Commons CC BY license

Received date 13.11.2024

Accepted date 13.12.2024

Published date 13.01.2025

How to cite: Анжела, Бойко. Мова як засіб трансляції цінностей і формування культурної ідентичності в освіті. Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia: Publishing house «Helvetica», 2025. 22 (99). P. 9–17.

doi <https://doi.org/10.32782/hst-2025-22-99-01>